

Έπικήδειος ώδή

Σπυριδούλα Γρηγ. Κωσταρά
Αν. Καθηγήτρια Ψυχολογίας της Επικοινωνίας ΑΕΑΑ, ψυχολόγος
spyridoulakostara@aeaa.gr

Πατέρα μου

Την πικρία του θανάτου σου γευόμαστε, αλλά εμπιστευόμαστε τον Δημιουργό.

Η ψυχή βυθίζεται με πόνο στον αισθητό κόσμο της φθαρτότητας, αλλά ανανεώνει και την ελπίδα της σωτηρίας.

Σήμερα κηδεύουμε το σώμα σου, αγαπημένε μου πατέρα, όχι όμως την ψυχή και το πνεύμα σου.

Πώς θα μπορούσαμε, άλλωστε;

Ω γίγα της σκέψεως, διήρυνες τους ερευνητικούς ορίζοντες της Φιλοσοφίας “ως υπόθεσης κυρίως ελληνικής”, εννοιολόγησες “υπαρξιακά, ό,τι ήδη έχει αποκαλυφθεί υπαρκτικώς”.¹ Με την Φιλοσοφία, “η οποία αναδέχεται την ανθρώπινη ανησυχία σε όλες της τις μορφές”, προέβαλες “την τραγική ενίοτε ανεσιτότητα της -εις την σύγχρονη εποχή- ερριμένης, μόννης, αποξενωμένης υπάρξεως” και αντιμετώπισες “τα προβλήματα του ανθρώπου κατά τρόπον βαθύτατα διαλεκτικόν”: Πατέρα μου, ως γνήσιος και αληθής στοχαστής, οικοδόμησες επί της ιστορικής πραγματικότητας, τονίζοντας ότι “υπάρχων ο άνθρωπος είναι ες αεί κατώτερον εκείνου, το οποίον δύναται να είναι”.²

“Η Φιλοσοφία” δίδασκες, με κοφτερή αυτοσυνειδησία, “εκφράζει εκείνη την βαθειά πνευματική μετριοφροσύνη που επιβάλλει η ανθρώπινη άγνοια· και εκείνη την απλήρωτη γνωστική δίψα που γιγαντώνει την επιστημονική τόλμη και ζήτηση. Μέσα σ’ αυτή την ατελεύτητη ζήτηση τρέφεται και μεγαλώνει η αντίληψη πως ό,τι γνωρίζομε είναι λίγο, ενώ ό,τι αγνοούμε είναι πολύ: ενώπιόν μας απλώνεται το μέρος, όχι το Όλον...”³

Το τεράστιο ποσοτικά και σημαντικό ποιοτικά επιστημονικό έργο σου, πατέρα μου, -46 αυτοτελή βιβλία με πολλές εκδόσεις το καθένα, 304 μελέτες - διατριβές, 11 μεταφραστικά έργα, 9 συνεργατικά έργα, η πλούσια και επί σειράν ετών αρθρογραφία σου σε Εφημερίδες και Περιοδικά, τα 92 τεύχη του Επιστημονικού Περιοδικού “Παρουσία”, οι αναρίθμητες διαλέξεις εντός και εκτός Ελλάδος και διακρίσεις για το έργο σου-, επιστημονικό έργο του οποίου το περιεχόμενο έχει ως αξονική ιδέα -αυτό που ο ίδιος γράφεις στο βιβλίο σου *Φιλοσοφική Προπαιδεία*, 11^η έκδοση (!)- την άποψη ότι “η Φιλοσοφία, ισχυρή πάντοτε ως θεωρία και αναγκαία ως πράξη, αποτελεί το άγρυπνο

¹ Heidegger, Martin: Είναι και Χρόνος. (μετ. Γιάννη Τζαβάρα), Δωδώνη, 1978¹, 1985², σ. 166.

² Κωσταρά, Γρηγ.: Martin Heidegger. Ο Φιλόσοφος της Μερίμνης. Εισαγωγή εις την Φιλοσοφίαν της Υπάρξεως. Αθήνα 1973¹, 1986⁷, σ. 17.

³ Κωσταρά, Γρηγ.: Φιλοσοφική Προπαιδεία. Αθήνα, 1991¹, 2023¹¹, σ. 7

*όμμα των καιρών που δεν δύνει πίσω από μακάριας θεωρήσεις, αλλά εισδύει μέσα στις καταστάσεις της καθημερινής ζωής, οπλίζοντας την γνωστική και ακονίζοντας την ηθική συνείδηση του ανθρώπου”.*⁴

Ενθουσιώδης Ακαδημαϊκός, με προτεραιότητα την διδασκαλία Καθηγητής, δίδαξες σε πολλές Σχολές, ευεργέτησες με όλες σου τις δυνάμεις τις γενεές των μαθητών σου και έχαιρες της εκτιμήσεως, της αναγνώρισης, της αγάπης και του σεβασμού όλων. “Δεν έπεφτε καρφίτσα” στα μεγάλα αμφιθέατρα της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών -μέχρι και στα σκαλιά καθόμασταν για να σε ακούμε να διδάσκεις και με το χαρακτηριστικό χαμόγελό σου, θυμάμαι ως φοιτήριά σου πατέρα μου.

Κραταιός αγωνιστής υψηλών ιδανικών και αγνός ερμηνευτής ελληνικού ήθους, με το σύνολο του έργου σου, τις υψηλής κοινωνικής ευθύνης θέσεις που ανέλαβες, όπως μεταξύ άλλων, Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού -όπου κατά την διάρκεια της θητείας σου δώριζες την αποζημίωσή σου στο ίδιο το Ίδρυμα- αιρετός Πρόεδρος του Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου Ανωτάτη Πανελλήνιος Ομοσπονδία Εφέδρων Αξιωματικών, αιρετός Πρόεδρος της Ενώσεως Αιτωλοακαρνανών Λογοτεχνών, Εταίρος της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας, Μέλος του Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσός και με την ασύγκριτη δύναμη του παραδείγματός σου, με την φλογερή πίστη σου, υπηρέτησες την Πατρίδα και την Ορθοδοξία και συνέδραμες αποτελεσματικά στο έργο της Εκκλησίας.

Η αγάπη προς την σύζυγό σου, την γυναίκα και μητέρα μας, η ανύπνωτη έγνοια και φροντίδα προς τα παιδιά σου και τα εγγόνια σου αποτελεί για εμάς πρότυπο. “*Γαλήνη των παιδικών μου χρόνων! Ουράνια γαλήνη! Πόσες φορές στέκομαι μπροστά σου σε μελέτη αγάπης για να σε σκεφτώ!...*”⁵

Εάν στους καιρούς μας ο θρησκευτικός και ηθικός κώδικας έχει ατονήσει, εάν οι νέες ιδέες ή μάλλον η κρίση των ιδεών, η απαξίωση θεμελιωδών κανόνων και αξιών και η άνοδος των ατομικιστικών αξιών, η εγκατάλειψη των παραδόσεων και οι σεισμικές τεχνολογικές και οικονομικές αλλαγές, εάν το μέγα μυστήριο του γάμου τελεί σήμερα υπό κατάσταση χρεωκοπίας, παραμένει ωστόσο ακλόνητο το πρώτο καθήκον της οικογένειας, τουτέστιν των γονέων, της μητέρας και του πατέρα, που είναι να στείλουν, από κάθε άποψη, υγιή παιδιά στη ζωή.⁶

Στο πλαίσιο της οικογένειας, πατέρα μου, μας κατευθύνετε ως γονείς και γεωργήσατε επιδέξια και βαθειά αποβλέποντας στην μελλοντική επαγγελματική αποκατάστασή μας, την πνευματική συγκρότηση και την ηθική αρτίωσή μας. Γι’ αυτή την διαρκή, αποτελεσματική, κατευθύνουσα, κανονιστική και δυναμική επίδρασή σας, γεμάτη από αιδήμονα αγάπη και ευθύνη, διαλεκτική, τα παιδιά και τα εγγόνια σας, είμαστε ευγνώμονες και υποσχόμεθα να συνεχίσουμε. Αποτελέσατε τα αναντικατάστατα πρότυπα και θέσατε ανεξίτηλη την σφραγίδα της συμπεριφοράς σας επάνω στην ψυχική μας ζωή ως πρόσωπα ισότιμα, ενωμένα και αλληλοσυμπληρούμενα σε κάθε μορφή δράσης και συνεργασίας. Η νοσταλγία της πατρικής εστίας είναι ακόμη διάπυρη μέσα μας. Φυτέψατε

---

⁴ Όπ. παρ.

⁵ Kostara, S. G. (2021). Parents—Navigators through the Symplegades. *Psychology, 12*, 2009-2019.

<https://doi.org/10.4236/psych.2021.1212122>

ISSN Online: 2152-7199 ISSN Print: 2152-7180

βλ. και Hölderlin, F. (1982). Hyperion oder der Erimit in Griechenland (p.17-18) Eridanos. (Original Work Published 1797-1799).

⁶ Κωσταρά, Σπυρ.: Η ψυχολογική αγωγή των Γονέων. Υπό έκδοση.

κέδρους στην γη της αγάπης, με ρίζες βυθισμένες στο ύδωρ της καλοσύνης, με κορμούς αγαθούς, ανθεκτικούς στις ριπές των ανέμων και κλάδους λουσμένους από τον ήλιο της Αρετής!⁷

Είμαστε ευγνώμονες. Δύο μόνον εκ των προτροπών θα ξεχωρίσω· Res, non verba: Έργα, όχι λόγια· και από τους Λόγους του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου, Ἡγοῦ τύχης φρόνησιν ἀσφαλεστέραν: Να θεωρείς την φρόνηση, την σύνεση περισσότερο ασφαλή από την τύχη.

Πατερούλη μου,

με οδύνη σε αποχαιρετούμε! Όπως έλαμψες σαν αστραπή στο στερέωμα με τη ζωή και το πνεύμα σου, για σένα εκ βαθέων προσευχόμαστε: ο Χριστός να σε αναπαύσει στην χώρα των δικαίων και να σου ανοίξει τις πύλες του Παραδείσου!

Στην δε παρούσα ζωή, λέει ο Απόστολος Παύλος, ο πρώτος μετά τον Ένα, μένει η πίστη, η ελπίδα και η αγάπη, τα τρία αυτά, μεγαλύτερη δε μεταξύ αυτών είναι η αγάπη. *“Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη”*.⁸

Αιωνία η μνήμη σου!!

---

⁷ όπ. παρ.

⁸ Απόστολος Παύλος: Α΄ Προς Κορινθίους. 13, 13